

Életképes-e a román uralom Magyarország keleti felében?

Azok között a törekvések között, a melyek Magyarország területének feldarabolására irányulnak, a legveszedelmesebb, mert a legnagyobb étvágyú. a román aspiráció. mely Magyarország 63 vármegyéjéből nem kevesebbet, mint 26-ot kíván elszakítani azon a jogcímen, hogy e vármegyékben románok élnek. A románok, bár követelésüket első sorban a nemzetiségi elvre alapítják, nem törődnek azzal, hogy e területen, mint látni fogjuk, kisebbségben vannak, mert kimondott céljuk az, hogy lehetőleg egy román se maradjon idegen uralom alatt, másrészt pedig, mert azt tartják, hogy e területre nekik a történelmi jogcím is biztosítja igényüket.

A következőkben azt akarjuk bebizonyítani, hogy a román követelésnek úgy történelmi, mint etnografiai jogcíme hamis s ha mégis a románok kezébe kerülne e területen az uralom, úgy az nem állhatna fenn sokáig, mert nincs meg hozzá a számbeli többség s e mellett sem a magyarországi, sem a romániai románságnál az a kulturális felsőbbség, a mely az uralmat tartósan biztosíthatná.

A román történetírás, legalább is annak elfogult és a képzelt nemzeti dicsőségtől elvakult része, azt tanítja, hogy a magyarországi románok a rómaiak dácziai gyarmatosainak egyenes leszármazottjai, tehát jóval előbb telepedtek meg mostani területükön, mint a magyarok, a kik a „román földnek“ csak bitorlói. A pártatlan és józan történetírás a románok származását és betelepülését már jó ideje tisztázta, azért nem is szándékozunk e kérdést hosszabban tárgyalni, csak a következő megállapított és letagadhatatlan tényekre mutatunk rá:

A románok történelmi jogcíme hamis.

1. Mikor Aurelianus császár a dácziai provinciát megszüntette, az összes római gyarmatosokat Moesiába (a mai Bulgária) telepítette át.

2. Oklevelek tanúsága szerint a románok Magyarországon először a 13. század első évtizedeiben jelennek meg, mint nomádizáló pásztornép.

3. A 13. század végén még oly kevesen voltak, hogy III. Endre királynak egy oklevele az országban található összes oláhokat egy királyi birtokra (Alsó-Fehér vármegyében a Székás völgyébe) akarta telepíteni.

4. Ez időszak előtti időben egyetlen egykorú történetíró sem említi a románokat Magyarország területén. Rogerius nagyváradi kanonok pl. Carmen

miserabile-jében elmondja, hogy a tatárjárás idején történt menekülése közben miféle emberekkel került össze. Németekről, magyarokról, kunokról egyformán megemlékezik, de románoknak színét sem látta, pedig épen azokon a vidékeken bolyongott, a hol a románok mai napság nagy számmal laknak.

5. A dácziai római gyarmatosok városi lakosok voltak; ha utódaik itt maradtak volna, a városi foglalkozást nem cserélhették volna fel nomád pásztorkodással, — erre nincs példa a világtörténelemben — a római városneveket pedig fentartották volna. A mai erdélyi románság egyetlen római városnevet sem őrzött meg, még a tartomány fővárosának, Ulpia-Trajana-nak helyén lévő mai községet is szláv néven (Gredistye) nevezi.

A román vidéken lévő helynevek túlnyomólag magyarok, a városnevek majdnem kizárólag azok, a románok ezeket fogadták el s módosították a maguk nyelve szerint, a szász lakosságú községeket pedig nagyrészt elferdített német neveken nevezik, annak bizonyágául, hogy a magyarokat, sőt a németeket is (kik tudvalevőleg a 12. században jöttek be) már itt találták. Magának Erdélynek román nevét (Ardeal) a románok a magyaroktól vették.

6. Ha a román nyelv mai területén alakult volna ki, albán elemek nem kerülhettek volna bele. Az albán hatás bizonyítja, hogy a román nyelv a Balkán félsziget nyugati részén keletkezett, a nyelv szerkezete és hangtani viszonyai pedig bizonyítják, hogy a többi neolatin nyelvvel egy időben, a 4. század után fejlődött ki, tehát akkor, a mikor a rómaiak dácziai uralmának régen vége volt. Ezt francia (Paris Gaston. De la Berget), sőt román nyelvészek (Jon Bogdan, Lambrior) is igazolják.

Az úgynevezett »kontinuitás« elmélete tehát az elfogulatlan történelem világánál teljesen megdől. Azt pedig szintén tudjuk a történelemből, hogy a másfélvezszázados török uralmat kivéve, a mely azonban csak az Alföldre és Dunántúl egy részére terjedt ki — a mai Magyarország területe — megalapítása óta állandóan magyar uralom alatt volt. sőt a mai román királyság területén létezett két vajdaság, a moldvai és az oláhországi, századokon át a magyar király hűbérese és adófizetője volt, az utóbbi vajdaságot ezért „Ungrovlachia“-nak is nevezték.

A történelem folyamán mindössze 11 hónapig (1599. okt. — 1600. szept.) volt Erdély román uralom alatt, a mikor Vitéz Mihály oláh vajda betört Erdélybe és Báthori Endre fejedelmet Schellenberg mellett megverte. E hadjárat azonban a bécsi udvar tudtával és ösztökélésére indult meg s a csatát Mihály vajda a Báthorival elégedetlen *székelyek segítségével nyerte meg*. Ez is mutatja, hogy annak nem volt román nemzetiségi jellege és célzata. Jellemző különben Mihály eljárására, hogy betörése előtt négy hónappal Báthorinak hűséget esküdött s Báthori követi előtt megátkozta magát és családját, ha ő az erdélyieket megcsalná.¹⁾

Egykorú feljegyzésekből, összeírásokból és adatokból meg lehet állapítani azt is, hogy a románság Magyarországon való első megjelenése óta folyton szaporodott bevándorlás útján s míg a magyarság a nyugati civilizá-

¹⁾ Jancsó Benedek: Erdély és a nagyromán aspirációk. Bpest. 1918.

záció védelmében folytatott hosszas háborúk folytán pusztult, a nyájait őrző románság a hegyekben békén elszaporodhatott és mind sűrűbb rajokat bocsátott a magyarok és szászok által lakott, de néptelenedő völgyekbe. Különösen a 18. század folyamán tömegesen menekült a románság a fanarióta uralom elől a szabadabb Erdélybe és a királyhágóninnyi Magyarországra. E tömeges beözönlés folytán szaporodott meg Erdélyben a románok száma annyira, hogy míg 1700-ban maguk a román papok csak 200.000-re becsülték a románok számát, 1811-ben már 900.000 románt számláltak Erdélyben, pedig e mellett még Erdélyből is folyt a románok vándorlása Magyarország többi részeibe.

A fanarióta korszak megszűnte (1820) s később különösen az önálló román fejedelemség, majd királyság megalakulása után viszont Erdélyből indult meg a románok kivándorlása Romániába, azért olyan csekély a 19. században a magyarországi románság szaporodása. Elég bizonyíték erre az, hogy 1859-től 1899-ig Románia népessége bevándorlás útján 329.556 lélekkel növekedett, ennyivel haladta meg ugyanis e 40 év alatt a tényleges szaporodás a természetes népnövekvést. A bevándorlás legnagyobb részét mindenesetre a magyarországi románság szolgáltatta.

Abban a 26 vármegyében — ideszámítva a területükön lévő törvényhatósági jogú városokat is — a melyekre a románok igényt tartanak, 1910-ben a következő volt az egyes nemzetiségek száma: Jelenlegi etnografiai állapot.

	szám	%
Magyar	2,429.446	35·5
Német	742.655	10·8
Rómán	2,939.201	43·0
Ruthén	199.232	2·9
Szerb	291.093	4·3
Egyéb	239.752	3·5
Összesen	6.841.379	100·0

A románok tehát olyan területet követelnek, a melyen a többi nemzetiségekhez viszonyítva kisebbségben vannak, mert 43% román áll szemben 57% nem románnal. Kivánságuk még menthető volna, ha nyugat felé csak addig követelnének részt Magyarországból, a meddig etnografiai határaik — már a mennyire a határokat meg lehet állapítani a nagyfokú keveredés miatt — terjednek, de ők ennél tovább mennek és mindazokat a vármegyét teljes egészükben kívánják, a melyekben fajrokonaik ha csak egy községet is képeznek. Hogy e kivánság abszurd voltát beigazoljuk, csak Csanád és Békés vármegyét említjük, a melyekre szintén szemet vetettek, holott az előbbinek 145.248 lakosából csak 14.046, vagyis 9·7%, az utóbbinak pedig 298.710 lakosából csak 6.125, vagyis 2·1% a román anyanyelvű s e mellett az előbbi vármegyében két, az utóbbiban pedig csak egyetlen községben alkotnak többséget. Általában a 26 vármegye közül a románok csak 11-ben vannak abszolút és kettőben relativ többségben; az ugyanezen területen fekvő 7 tör-

vényhatósági jogú város közül pedig egyben sincs még csak jelentékeny kisebbségük se; Aradon, a hol legtöbben vannak, arányuk mindössze 16.3%.

A románok előszeretettel és sűrűn hivatkoznak arra, hogy a népszámlálásnak az anyanyelvre vonatkozó adatai hamisak, mert a népszámlálóbiztosok a magyarok számát igyekeztek szaporítani, a románokét pedig csökkenteni főképen azért, hogy a magyarul tudó románokat magyaroknak tüntették fel. Szerintük a románok száma nem 2,940.000, mint a népszámlálás megállapítja, hanem 3,600.000, sőt némelyek szerint a 4 milliót is eléri. Hivatkoznak a görög katolikus és görög keleti román egyházak schématusaira. A melyek szerintük a románok számát minden községben sokkal nagyobbak tüntetik fel, mint a hivatalos statisztika.

Ha ezek az állítások megfelelnek a valóságnak, a románok követelése nemzetiségi alapon inkább indokolt volna, de ezeknek az állításoknak és feltevéseknek valódiságát megcáfolják a következő tények:

1. A népszámlálóbiztosok szigorú utasítást kaptak, hogy az anyanyelvre vonatkozó adatokat pártatlanul, minden befolyásolás nélkül az illetők bevallása alapján jegyezzék be. A statisztikai hivatal ezt ellenőrizte is részint az előző népszámlálás adataival, részint más adatgyűjtésekből származó adatokkal való összehasonlítás és sok esetben helyszíni vizsgálat útján is.

2. A népszámlálóbiztosoknak több mint fele tanító volt, jórésze lelkész. még pedig természetesen minden vidéken az illető nemzetiség tanítója és lelkésze; *a nem magyar nemzetiségű lakosságot tehát túlnyomórészt saját nemzetiségű tanítói és lelkészei irták össze*, a kikről nem lehet feltételezni, hogy a népszámlálást saját népük hátrányára hajtották volna végre.

3. Hogy a magyarul tudókat nem vették magyar anyanyelvűeknek, bizonyítja az, hogy a népszámlálás 1,875.789 nem magyar anyanyelvű egyént mutat ki, a ki magyarul is tud; ez az adat községenként ellenőrizhető a népszámlálási közleményből. Magyarul tudó románok is 373.822-t talált a népszámlálás, ugyanakkor 400.096 románul is tudó magyart. A két szám tehát egymást majdnem kiegyenlíti.

4. A népszámlálás anyanyelvi adatainak hitelességét a felekezeti adatokkal is ellenőrizni lehet ott, a hol a nemzetiség és felekezet majdnem azonos fogalom. Erdélyben pl. a római katolikusok, reformátusok, unitáriusok és izraeliták együttes száma (906.460) majdnem egyezik a magyarok számával (918.217), az ágostaiaké (229.028) a németekével (234.085), végül a görög katolikusok és görög keletiek együttes száma (1,542.268) a románok és egyéb anyanyelvűek (túlnyomóan cigányok) számával (1,526.065). A felekezeti és nemzetiségi adatoknak ezt az egybehangzását községről-községre nyomon lehet követni.

5. A népszámlálás anyanyelvi adatait a statisztikai hivatalnak módjában van más forrásból gyűjtött adatokkal is ellenőrizni. Így a népmozgalmi statisztikában napról-napra gyűjtjük az adatokat a szülöttek, halottak és házasságra lépők nemzetiségéről mindenkor a bejelentők bevallása alapján, az iskolai statisztika szintén kimutatja a tanulók anyanyelvét a szülők bemondása szerint s mindezek az adatok, elkerülhetetlen kisebb tévedésektől

A népszámlálás adatai megfelelnek a valóságnak.

eltekintve, melyek a végeredményt nem befolyásolják, községről-községre megerősítik a népszámlálás adatait.

6. Hogy az egyházi schematismusok sok községben jóval több románt mutatnak ki, mint a mennyit a népszámlálás talált, annak az a magyarázata, hogy a schematismusok adatai a legtrikább esetben származnak összeírásból, hanem a legtöbb esetben úgy készülnek, hogy a plébános, a ki az adatokat a püspökségnek beküldi, az előző évi lélekszámhoz az évi természetes szaporulatot egyszerűen hozzáadja, a kivándorlókról és a városokba költözöttekről azonban nem vesz tudomást, a népszámlálás ellenben csak a község jelenlévő népességét veszi számba.

Egyébként a román egyházi schematismusok adatainak értékét maga egy neves román író, Nicolae Mazere jassyi professor szállítja le 1909-ben megjelent »Harta Etnografica a Transilvaniei« című munkájában, mikor kénytelen bevallani, hogy „az egyházi schematismusok teljességgel használhatatlanok” s hogy „tudományos munka alapjául nem szolgálhatnak”. Ennek folytán etnografikai térképét az 1900. évi hivatalos magyar statisztika adatai alapján szerkesztette meg és kénytelen megállapítani, hogy „e térkép a románok körében bizonyos csalódást fog okozni, mert a románok Erdélyt sokkal kevésbé magyarnak tekintik.”

Munkájában közli mégis községenként az egyházi schematismusok adatait, szembeállítva a hivatalos adatokkal. A végeredmény az, hogy a magyar statisztika kimutat 1900-ban Erdélyben 1,397.282 románt, az egyházi schematismusok pedig, a melyek minden görög katolikust és görög keletit kivétel nélkül románnak minősítenek, ennek daczára csak 1,418.304-et, vagyis mindössze 21.022-vel többet. A 2.241 erdélyi község közül, a melyekben a románság egyáltalán előfordul, 1051-ben a hivatalos adatok mutatnak ki több románt s csak 1190-ben mutatnak ki többet a schematismusok.

Történelmi jogcímük hamis, számbeli többségük nincs e szerint a románoknak a követelt területen, tehát csak a kulturális és a gazdasági többségre alapíthatnák uralmukat.

A nép kulturális állapotának legegyszerűbb fokmérője az irni-olvasni tudók aránya. A románok által követelt 26 vármegye hat éven felüli népességéből irni-olvasni tud 54·20%, a főbb nemzetiségek szerint pedig a magyarok közül 74·70%, a németek közül 78·90%, ellenben a románok közül csak 33·00%, tehát csak egy harmadrésze a népességnek. Ennek folytán az irni-olvasni tudó népességben a románok csak 26·30%-ot képviselnek (a magyarok ellenben 48·70%-ot), azon a területen tehát, a melyre a románok uralmukat ki akarják terjeszteni, a kultura legegyszerűbb fokán álló népességnek alig több mint egy negyedét teszik. A románok készek a váddal: a magyarok elnyomták a nemzetiségek kulturális fejlődését, azért olyan kevés a románok közt az irni-olvasni tudó. Erre válaszunk a következő: Ha a magyarok elnyomták a nemzetiségek kulturális fejlődését, miért nagyobb a németek műveltségi aránya még a magyarokénál is s miért magas a műveltségi arány a tótoknál és a horvátoknál s miért csak a szerbeknél, románoknál és a ruthéneknél alacsony? A magyarázat egyszerű. A legujabb időkig majdnem kizárólag az

Maguk a román egyházi schematismusok megerősítik a hivatalos adatokat.

A románok műveltségi foka hasonlíthatatlanul alacsonyabb, mint a többi népeké.

egyházak gondoskodtak a gyermekek iskoláztatásáról s ez utóbbi három nemzetiség majdnem kivétel nélkül a görög katolikus és görög keleti egyházhoz tartozik. Első sorban tehát e két görög egyház nemtörődömsége, a kultúra iránt való érzéketlensége az oka a románság elmaradottságának.

A romániai állapottok semmivel sem jobbak.

Hogy nem a magyarság iskola-politikájában van a hiba, az is bizonyítja, hogy a *független Romániában semmivel sem áll magasabb fokon a román nép műveltsége, mint a magyarországi románságé*, sőt több tekintetben a magyarországi románok kulturális viszonyai a jobbak. Az 1912. évi román népszámlálás szerint a 8 éven felüli román honos népességnek 37·30%-a tudott írni-olvasni, ugyanakkor a magyarországi hasonló korú román népességnek körülbelül 36%-a. Ha a román honosok közül csak a román nemzetiségűeket vesszük, az arányszám leszáll szintén 36%-ra, úgy hogy a *magyarországi és romániai románoknak egyaránt 36%-a tud írni-olvasni* (a 8 éven felüli népességet és 1912. évet véve).

Romániában az 1909/10. tanévben volt 5.073 népiskola 7.784 tanítóval; ugyanakkor Magyarországon volt 2.331 román tannyelvű népiskola és 3.071 román anyanyelvű tanító, 10.000 lélekre esett Romániában 7·25, a magyarországi románságnál 7·90 népiskola, Romániában 11·12, a magyarországi románoknál 10·41 tanító. Ebből nyilvánvaló, hogy a *magyarországi románság már román tannyelvű iskolákkal és román tanítókkal is ugyanolyan mértékben van ellátva, mint a romániai népesség*.

A magyarországi románoknak azonban a magyar és egyéb tannyelvű népiskolák is rendelkezésükre állottak, a minthogy az említett tanévben iskolába járó román gyermekeknek 24·1%-a nem román (túlnyomóan magyar) tannyelvű iskolába járt. A magyarországi román gyermekek tehát kétségtelenül jobban el vannak látva elemi iskolákkal és tanítókkal, mint a romániaiak. E mellett szól az az adat is, hogy a *romániai iskolaköteles gyermekeknek 1909/10-ben csak 45·3%-a járt iskolába, a magyarországi román iskolaköteleseknek ellenben 52%-a*. Végül annak jellemzésére, hogy a felnőtt korban is mennyivel több alkalma van a magyarországi románnak az írás-olvasást elsajátítani, felhozzuk, hogy míg a *romániai katonák közül 1911-ben csak 59%-a tudott írni-olvasni, a magyarországi román katonák közül 1917-ben 70%*.

Annak a vádnak czáfolatául pedig, hogy a magyar tannyelvű iskola a nemzetiségek közt a kulturátlanságot terjeszti, álljon itt az az adat, hogy a 14 törvényhatóság közül, a melyekben a román gyermekeknek több mint 40%-a jár magyar tannyelvű iskolába, kilenczben a románok műveltségi aránya kedvezőbb az országos átlagnál. Egyébként elegendő czáfolat erre az is, hogy a németek, tótok és horvátok műveltségi foka sokkal magasabb fokon áll, mint a románoké, holott az előbbi nemzetiségeknek sokkal nagyobb %-a járt magyar tanítási nyelvű iskolákba, mint a románoknak.

A városi lakosságban jelentéktelen a román elem.

Már fentebb rámutattunk arra, hogy a törvényhatósági jogú városokban milyen kevés a román lakosság. Ha nemcsak ezeket, hanem a rendezett tanácsú városokat is számítjuk, a melyek jóval kisebbek és nagyobb számmal vannak román nyelvterületen, az *összes városokban, a melyek a románok által kivánt 26 vármegyében fekszenek, a népességnek (854.266 lélek) csak 15%-a*

román (127.848 lélek), ellenben 60·7⁰/₀-a (518.838 lélek) magyar. A városokban, a kulturának, a gazdasági életnek góczpontjain tehát a magyarság négyszer erősebben van képviselve, mint a románság, a mely a városi lakosságnak még egy hatodát sem teszi. A 48 város között, a melyeket a románok Nagy-Romániába akarnak kebelezeni, csupán három van olyan, a hol a lakosságnak abszolút többsége román, ezek Abrudbánya, Szászsebes és Vizakna. Mind a három jelentéktelen és alig fejlődő város; legnagyobb köztük Szászsebes 8.504 lakossal (ebből 58·5⁰/₀ román); Vizaknának már csak 4.048 (65·5⁰/₀ román), Abrudbányának pedig mindössze 2.938 (57·8⁰/₀ román) lakosa van. A vezető elem, az értelmiség és az iparos- és kereskedőosztály ezekben a városokban is a magyar és a szász. A románok száma csak két városban, Brassóban és Aradon emelkedik a 10.000 lelken felül, még pedig Brassóban 11.786 (az összes népesség 28·7⁰/₀-a), Aradon 10.279 (16·3⁰/₀) a románok száma, mindkét helyen tehát kisebbség. Ezzel szemben a magyarok a 48 város közül 28-ban abszolút többséget képeznek és két városban (Nagyvárad, Kolozsvár) 50.000-en felül, további három városban (Szatmárnémeti, Arad, Makó) 30—50.000 között és még két városban (Temesvár, Marosvásárhely) 20—30.000 között van a lélekszámuk. Még a németek száma is több e 48 városban, mint a románoké.

A románok azt állítják. „hogy a magyarság a román nyelvterületen mesterségesen magyarosította el a városokat, azokban régebben dominált a román elem“. Ez az állítás merőben ellenkezik a valósággal, mert Magyarországon sohasem voltak román városok, a városokban a románok mind újabb jövevények. Bizonyíték erre a Klein Innocentius balázsfalvi görög katolikus román püspök által 1733-ban elrendelt összeírás, mely az Erdély területén lakó románokat községenként, vallásra való tekintet nélkül, számbavette. Az összeírás csak a román családok számát közli ugyan, ebből azonban az általánosan elfogadott módszer szerint öttel való beszorzás útján meg lehet állapítani az összes románok számát. Legyen elég csak néhány erdélyi város akkori adatát a maival szembeállítani:

Régebben sem voltak román városok.

	A románok száma	
	1733-ban	1910-ben
Dés	150	2.911
Kolozsvár ¹⁾	400	7.562
Gyulafehérvár	1.815	5.170
Nagyenyed	170	1.940
Torda	350	3.389
Dicsőszentmárton	160	957
Marosvásárhely	300	1.719
Déva	1.300	2.417
Szászváros	1.070	3.821
Nagyszeben	900	8.824
Segesvár	300	3.031
Szászsebes	1.310	4.980
Besztercze	350	4.470
Szászrégen	100	1.311

¹⁾ Kolozsmonostorral.

Látható a felsorolt példákból, hogy 180 évvel ezelőtt az erdélyi magyar és szász városokban teljesen jelentéktelen volt a románok száma s azóta növekedett meg igen nagy mértékben, némely helyütt, így pl. Kolozsvárt és Désen, közel húszszorosra.

A román nép
túlnyomó többségében falusi
parasztságból áll.

Hogy a városokban az újabb időben való nagy szaporodás daczára aránylag még mindig olyan kevés a román lakosság, az a románok életmódjával, foglalkozási viszonyaival magyarázható. Az országba mint békés pásztornép szivárogván be, századokon át leginkább e foglalkozást űzte s csak lassan tért át a földművelésre, abban a mértékben, a mint a kipusztult völgyekbe leereszkedett. A fentebb említett Klein-féle összeírás is mutatja, hogy 1733-ban a románoknak csak a havasokon, Szeben, Hunyad, Torda-Aranyos, Kolozs, Besztercze-Naszód vármegyében fekvő községei népesek, a hol 300—500 családból álló községeket találunk, míg a völgyekben és a dombos vidékeken ritka az a község, a melyekben 100-nál több román család lakott együtt. A románság foglalkozási és társadalmi megoszlása e lassú fejlődés folytán ma is rendkívül egyoldalú; *a nép túlnyomó többsége parasztságból áll, értelmisége, iparos és kereskedői osztálya pedig teljesen jelentéktelen.* Szemlélhetővé teszi ezt a következő összehasonlítás, a mely a 26 keleti vármegyét foglalja magában:

Foglalkozási csoport	Összes népesség	E b b ö l			
		magyar	német	román	egyéb
I. Östermelés . . .	4,844.411	1,375.240	372.057	2,530.508	566.606
II. A) <i>Bányászat</i> . .	77.995	31.692	8.708	32.730	4.865
B) <i>Ipar</i>	857.296	437.014	191.517	152.407	76.358
C) <i>Kereskedelem</i> .	188.783	111.728	46.492	17.638	12.925
D) <i>Közlekedés</i> . .	150.780	102.286	17.071	23.998	7.425
II. Ipar-forgalom összesen	1,274.854	682.720	263.788	226.773	101.573
III. Értelmiség	208.450	130.724	25.950	42.063	9.713
IV. Véderő	48.622	22.984	8.480	14.253	2.905
V. Napszámosok . .	159.531	57.311	21.161	54.333	26.726
VI. Nyugdíjasok, töke- pénzesek stb. . . .	105.519	47.551	28.585	23.246	6.137
VII. Egyéb foglalk. . .	87.446	49.322	9.487	18.386	10.251
VIII. Házi cselédek . .	112.546	63.594	13.147	29.639	6.166
Összesen	6,841.379	2,429.446	742.655	2,939.201	730.077

A fenti szám adatok arányszámokban kifejezve így alakulnak:

Fogl. csoport	Az összes népességből esett az egyes fogl. csoportokra %	Az egyes fogl. csoportokhoz tartozók közül %-ban							
		A magyar anyanyelvűek	A német nyelvűek	A román nyelvűek	Az egyéb				
I. Östermelés	70·8	56·6	50·1	86·1	77·6	28·4	7·7	52·2	11·7
II. A) <i>Bányászat</i> . .	1·1	1·3	1·1	1·1	0·7	40·6	11·1	42·0	6·2

Fogl. csoport	Az összes népes-ségből	A magyar anyanyelvűek között	A német nyelvűek között	A román nyelvűek között	Az egyéb	Az egyes fogl. csoportokhoz tartozók közül %/o-ban			
						magyar	német	román	egyéb
B) Ipar . . .	12·5	18·0	25·8	5·2	10·5	51·0	22·3	17·8	8·9
C) Kereske- delem . . .	2·8	4·6	6·3	0·6	1·7	59·2	24·6	9·4	6·8
D) Közleke- dés . . .	2·2	4·2	2·3	0·8	1·0	67·9	11·3	15·9	4·9
II. Ipar-forga- lom összesen	18·6	28·1	35·5	7·7	13·9	53·6	20·7	17·7	8·0
III. Értelmiség	3·1	5·4	3·5	1·4	1·3	62·7	12·4	20·2	4·7
IV. Véderő . . .	0·7	0·9	1·1	0·5	0·4	47·3	17·4	29·3	6·0
V. Napszámo- sok	2·3	2·4	2·9	1·9	3·7	35·9	13·3	34·1	16·7
VI. Nyugdíjasok stb.	1·5	2·0	3·8	0·8	0·8	45·1	28·1	22·0	5·8
VII. Egyéb fogl.	1·3	2·0	1·3	0·6	1·4	56·4	10·9	21·0	11·7
VIII. Házi cselé- dek	1·7	2·6	1·8	1·0	0·9	56·5	11·7	26·3	5·5
Összesen	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	35·5	10·8	43·0	10·7

Míg tehát a magyarságnak csak 56·6, a németiségnek meg éppen csak 50·1%-a őstermelő, addig a románságnak 85·1%-a tartozik ehhez a foglalkozási csoporthoz. Ellenben az ipar-forgalmi csoportokban a románság elenyésző arányszámokkal szerepel. *A magyarságnak 28·1, a németiségnek 35·5%-a bányász, iparos, kereskedő vagy közlekedéssel foglalkozó, a románságban mind e foglalkozások csupán 7·7%-ot képviselnek.* Hasonló a helyzet az értelmiségnél, a mely másfél százalékát sem teszi a román népességnek, holott a magyarságnak 5·4-a tartozik e csoporthoz.

A román népességnek foglalkozási és társadalmi megoszlása teljesen kezdetleges és kiépítetlen, *a szellemi és anyagi kulturát előbbre vivő osztályainak úgyszólván csak keretei vannak meg.* Csekély értelmisége is úgy oszlik meg, hogy annak nagyobb felét a falusi tanítók és papok teszik.

Mindezek folytán a románok az őstermelésen kívül, a mely csoportban arányuk 52·2%-ra emelkedik fel, a többi jelentékeny foglalkozási osztályokban csak igen csekély súlyt képviselnek, *így az ipari népességnek csak 17·8%-a, a kereskedelemnek csak 9·4%-a, a közlekedéssel foglalkozóknak csak 15·9%-a s az értelmiségnek csak 20·2%-a román.*

Az értelmiséghez szoktuk még számítani a különböző gazdasági ágakban: az őstermelésnél, a bányászatnál, az iparnál, a kereskedelemnél és a közlekedésnél alkalmazott azokat a tisztviselőket is, a kik szellemi munkát végeznek. Ha a románságnak az a vádja megállana, hogy a magyarság a román intelligenciát nem engedi érvényesülni a közigazgatásban, az igazság-

A románok fel-
tűnő csekély
szerepe a gazda-
sági foglalkozá-
sok értelmiségé-
ben.

szolgáltatásban, a tanügyi igazgatásnál, egyszóval az államnak közvetlenül vagy közvetve alávetett értelmiségi foglalkozásoknál, azt kellene hinnünk, hogy ennek folytán a román értelmiség a gazdasági, ipari jellegű foglalkozásokban, a hol érvényesülésének az állam nem állhat útjába, keres magának elhelyezkedést. Ezzel szemben azt látjuk, hogy *a gazdasági ágakban alkalmazott értelmiségben még sokkal kisebb a románság képviseltetése, mint a tulajdonképeni értelmiség sorában.*

A következő összeállítás mutatja ezt, mely a kereső népességre vonatkozik:

Részletezés	Összes keresők	E b b ő l							
		magyar abszolút számokban	német abszolút számokban	román abszolút számokban	egyéb abszolút számokban	magyar % -okban	német % -okban	román % -okban	egyéb % -okban
Tulajdonképeni értelmiség . . .	59.232	39.161	6.547	11.348	2.206	66.1	11.0	19.2	3.7
Gazdasági tisztv.	2.757	2.335	263	104	55	84.7	9.5	3.8	2.0
Erdészeti „	567	427	86	39	15	75.3	15.2	6.9	2.6
Bányászati „	622	461	109	30	22	74.1	17.5	4.8	3.6
Ipari „	5.634	3.727	1.584	128	195	66.2	28.1	2.3	3.4
Kereskedelmi „	9.190	6.323	1.855	733	279	68.8	20.2	8.0	3.0
Közlekedési „	6.284	5.533	444	177	130	88.0	7.1	2.8	2.1
Gazdasági ágak tisztviselői összesen .	25.054	18.806	4.341	1.211	696	75.1	17.3	4.8	2.8
Értelmiség összesen	84.316	57.967	10.888	12.559	2.902	68.8	12.9	14.9	3.4

Az a románság tehát, mely a keleti részeken 43°/o-ot képvisel a népességben, az intelligens osztálynak csupán 14.9^o/o-át teszi, ellenben e területen az intelligenciának több mint kétharmadrésze magyar. Továbbá, míg a közszolgáltatásban és szabad foglalkozásokban a románság részesedése 19.2^o/o, *a gazdasági értelmiségben, a hol teljesen szabad verseny lévén, a románság elfoglalhatná az őt megillető helyet, csupán 4.8^o/o-ot tesz a románság.* Ez a százalék az ipari tisztviselőknél leszál 2.3-re, csak a kereskedelemnél emelkedik fel 8°/o-ig, mert ide vannak számítva a román pénzüzetek tisztviselői. Hogy a románság iparkodik is az értelmiségben és általában az őstermelésen kívül a többi gazdasági ágakban helyét elfoglalni s hogy ebben a törekvésében a magyarság részéről nem talál akadályra, mi sem bizonyítja jobban, minthogy az utolsó évtizedben a román anyanyelvű ipari tisztviselők száma 123.7^o/o-kal, a kereskedelmi tisztviselőké 128.4^o/o-kal, az ügyvédeké 64.7^o/o-kal, az önálló iparosoké 22.6^o/o-kal, az ipari munkásoké 59.5^o/o-kal, az önálló kereskedőké 54.5^o/o-kal s a kereskedelmi segédszemélyzeté 57.7^o/o-kal növekedett. *Más nemzetek évszázados társadalmi fejlődését azonban néhány évtized alatt nem lehet utolérni.*

Románia
iparforgalmi
népessége.

Sajnos, a romániai népszámlálási munka nem közli a népesség megoszlását foglalkozások szerint s így nincs módunkban a magyarországi románok foglalkozási és társadalmi megoszlását a romániai népességével pontosan összehasonlítani. A román statisztikai évkönyvekben azonban találunk

bizonyos adatokat a bejegyzett kereskedőkről, a nagyipari, bányászati és vasuti munkásokról, a postaalkalmazottakról, továbbá a kézműiparos mesterekről és ezek munkásairól és inasairól.

Ezeknek az adatoknak alapján Romániában körülbelül következőképen alakul az ipar-forgalommal foglalkozó népesség száma 1910-ben:

Ipar-forgalmi ág	Önállók	Munkások
Bányászat	—	8.505
Ipar	37.150	110.138
Kereskedelem	1) 5.415	2) 5.000
Közlekedés	3) 4 083	4) 22.657
Összesen :	46.648	146.300

Habár ezek az adatok nem egészen teljesek, mégis eléggé bizonyítják azt, hogy az iparforgalmi népesség magában Romániában is igen jelentéktelen. *Míg Magyarországon 100 lélekre 9·7 iparforgalmi kereső egyén jut. (a tisztviselők nélkül), a 26 keleti vármegyében pedig külön 7·2, addig Romániában a népesség e rétegének aránya csak 2·8‰.* Ha pedig csak a románokra nézve akarjuk megállapítani az iparosodás fokát Magyarországon és Romániában, úgy kiderül, hogy *a magyarországi románoknak 3·3‰-a tartozik az iparforgalmi foglalkozásokhoz, mint kereső (tisztviselők nélkül), a romániai románoknak pedig csak 2·3‰-a.* Nem áll tehát az a vád sem, hogy a magyar kormányzat a románok iparosodását minden módon igyekezett megakadályozni, mert hiszen ebben a tekintetben is előbbre van a Magyarországon lakó románság, mint a romániai.

Tudvalevő, hogy azt a szerény ipart is, a mi Romániában ezidőszerint van, jórészt Erdélyből kivándorolt magyar, főképen székely iparosok teremtették meg. A román Statisztikai Évkönyv szerint a kereskedelmi és ipar-
A romániai ipart is jórészt magyarok teremtették meg.
engedéllyel bírónak még most is csak 66·3‰-a román, 12·6‰-a külföldi és 21·3‰-a zsidó. Magában a román fővárosban 1903-ban az önálló magyar iparosok és fuvarosok száma a következő volt:

kovács	600	timár	150	kerékgyártó . . .	100
lakatos	150	szabó	180	más iparos . . .	150
asztalos	100	szijgyártó	50	fuvaros (bérkocsis)	300
czipész	750	építőmester	25	összesen . . .	2.555

Már e számokból nyilvánvaló, hogy magyar iparosok Bukarest iparoságának igen jelentékeny hányadát teszik, mert az 1912. évi román Statisztikai Évkönyv szerint egész Ilfov megyében, a melybe Bukarest is tartozik,

1) Bejegyzett kereskedelmi cégek a társas cégek kétszeres számításával.

2) A kereskedelemnél alkalmazott segédszemélyzet hozzávetőleg van beállítva azon arány szerint, mely Magyarországon az önállók és segédek közt mutatkozik.

3) Fuvarosok.

4) Vasút és posta.

csak 5.205 volt az önálló iparosok száma. Magában Bukarestben a lakosság-
nak több mint 10%-a magyar, a kik majdnem kizárólag kisiparosok.

A milyen kis méretű Romániának ipara általában, olyan szegényes a
gyáripara is. Mig Magyarország keleti 26 vármegyéjében, melyeknek területe
és népessége körülbelül egyenlő Romániáéval, a nagyipari vállalatok száma
806, Romániában csak 472. Az előbbi területen a nagyipari vállalatokban és
a bányákban 104.193 munkás foglalkozik, Romániában csak 56.358. Ha a
román nemzetiségű munkásokat külön vesszük, ezek száma az előbbi terüle-
ten 31.289 (egész Magyarországon 32.779), Romániában pedig — a mun-
kások 80%-át véve románnak — 45.100. *Magyarországon tehát 100 románra
1·11 nagyipari munkás esik, Romániában pedig csak 0·72.*

Az ipari és kereskedelmi foglalkozások terén tehát — a mint számtalan
adatból látszik — nemcsak a magyarországi, hanem még inkább a romániai
románság, hasonlíthatatlanul elmaradottabb helyzetben van, mint a vele egy
területen lakó magyarság és németiség. *A nemzetek ereje pedig az iparoso-
dás mértékétől függ, mert a vagyonosodásnak, az anyagi és szellemi kul-
turának is ez a leghatékonyabb emelője.*

A románok föld-
birtoka csak egy-
harmadát teszi a
követelt terület-
nek.

Minthogy a románságnak túlnyomó nagy többsége az őstermeléshez
tartozik, úgy, hogy az őstermelők között a románság a 26 magyarországi
vármegyében abszolút többségre (52·2%) is emelkedik, azt hihetnők, hogy a
románság a követelt földterületnek legalább is ilyen nagy részét tartja kezé-
ben. A valódi helyzet azonban ettől távol áll. mert a *szóbanforgó földterület-
nek csak 35·1%-a van román kézben, ellenben a magyarság kezén van 47·6,
a németiségén 10·1%-a.* Magában Erdélyben is a románság a földterületnek
csak 44·3%-át bírja, a magyarság ellenben 45·9, a németiség 9·8%-át. Mind
a mellett nem lehet mondani, hogy a román parasztság birtokviszonyai
rosszabbak lennének a magyar parasztségénál, *mert a román parasztságnak
csak 31·5%-a birtoktalan elem (munkás vagy cseléd), ellenben a magyar
parasztságnak 48·4%-a,* minthogy a magyarságnál sok a közép- és nagybir-
tok, a románságnál pedig ez teljesen jelentéktelen. Nem érdektelen ezzel
szembeállítani, hogy Romániában túlteng a nagybirtok és a törpebirtok és e
kedvezőtlen birtokmegoszlás már többször — legutóbb 1907-ben — paraszt-
lázadásra vezetett.

Az eddigiekben kimutattuk kétségszövegbevonhatatlan statisztikai adatokkal,
hogy a románok a 26 magyarországi vármegyére vonatkozó igényüket semmi-
féle igazságos, elfogadható jogcímmel igazolni nem tudják, mert nem tud-
hatják. *Azt, hogy az elfoglalandó területen az analfabéta lakosság
erős többségét teszik, bizonyára maguk sem kívánják érv gyanánt fel-
használni.*

Nagy-Románia
nemzetiségi
képe.

Ha azonban mindezen tárgyilagos érvek dacára, minden jog és igaz-
ságosság ellenére a románok hatalmába jutna ez a terület, nézzük, hogy az
igy kialakulandó Nagy-Románia nemzetiségi képe hogyan festene. Az alábbi
összeállításba bevettük mindazokat a területeket, a melyekre a románok Nagy-
Románia megalkotásánál igényt tartanak (az adatok mind az 1910. év végi
állapot szerint vannak feltüntetve).

Alkatrészek	Összes népesség	E b b ő				
		román	magyar	német	ukrán és orosz	egyéb
		a b s z o l u t s z á m o k b a n				
Románia	6,966.000	6,270.000	152.000	30.000	30.000	484.000
Új-Dobrudsa ¹⁾	274.090	7.000	—	600	2.000	264.490
Besszarábia	2,441.200	1,162.000	63	75.700	678.700	524.737
Bukovina	800.098	273.254	10.391	168.851	305.101	42.501
Magyarország keleti része	6,841.379	2,939.201	2,429.446	742.655	199.232	530.845
Nagy-Románia	17,322.767	10,651.455	2,591.900	1,017.806	1,215.033	1,846.573
		a r á n y s z á m o k b a n				
Románia	100·0	90·0	2·2	0·4	0·4	7·0
Új-Dobrudsa	100·0	2·6	—	0·2	0·7	96·5
Besszarábia	100·0	47·6	0·0	3·1	27·8	21·5
Bukovina	100·0	34·2	1·3	21·1	38·1	5·3
Magyarország keleti része	100·0	43·0	35·5	10·9	2·9	7·7
Nagy-Románia	100·0	61·5	15·0	5·9	7·0	10·6

Meg kell jegyeznünk, hogy a fentebbi nemzetiségi adatok Románia kivételével minden alkatrésznél pozitív népszámlálási adatokon nyugszanak (Új-Dobrudszánál az 1905. évi bolgár népszámlálás, Besszarábiánál az 1897. évi orosz népszámlálás adatai vannak felhasználva és az 1910. évi népességre alkalmazva), csupán Románia adatait számítottuk ki kombinatív úton a felekezeti adatok alapján, itt is segítségünkre volt azonban egy 1889. évi román forrásból való adat, a mely a nemzetiségi megoszlásra vonatkozik.

Látjuk ez adatokból, hogy milyen veszélyes kísérlet lenne Nagy-Románia erőszakos megalkotása. A románság az új birodalomban csak szerény többséggel rendelkezne, a 10,651.000 főnyi románsággal 6,671.000 főnyi nem román lakosság állana szemben. Az új országnak a román után legnagyobb nemzetisége a magyar lenne, majdnem 2,600.000 lélekkel, felülmulná a milliót a németek, az 1,200.000-et az ukránok és oroszok száma. A több mint 1,800.000 egyéb nemzetiség túlnyomólag zsidókból (kb. 590.000), bolgárokból (körülbelül 343.000), szerbekből (kb. 298.000), és törökökből (kb. 250.000) állana. A zsidóknak mint felekezetnek száma 590.000-nél jóval több lenne, mert e

¹⁾ Az 1913-iki bukaresti békében Bulgáriától elvett terület.

számban csak a romániai, új-dobruzsai és besszarábiai zsidók foglaltatnak, a hol a zsidókat mint nemzetiséget kezelik. Bukovinában a zsidók száma 102.919, a magyarországi részekben pedig 254.939, úgy, hogy a zsidó felekezet összes hiveinek száma Nagy-Romániában 948.000-re rúgna, a lakosság 5·5⁰/₀-ára. Hogy mit jelent ily nagy számú és arányú zsidóság olyan államban, a hol a zsidóság a vezető néppel sem nyelvileg, sem érületben nincs összeforrvva, azt bővebben magyarázni felesleges.

Nagy-Románia tipikusan nemzetiségi állam lenne.

A „nemzeti elv“ alapján felépülő Nagy-Románia tehát tipikusan nemzetiségi állam lenne, majdnem ugyanolyan nemzetiségi megoszlással, mint a milyen összetétel miatt a győző fél Magyarországot felosztandónak tartja. Ha Magyarország fennállhatott ezer évig, mint nemzetiségektől lakott állam, mert népeit összeforrasztotta a teljes földrajzi és gazdasági egység, a centrum és a periferiák egymásrautaltsága s az ennek folytán kifejlődött közös hazaszeretet, évszázadok közös küzdelme és szenvedése, végül a vezető magyarság szellemi és vagyoni felsőbbbsége, *mi szükség van arra, hogy Magyarország romjain ugyanolyan nemzetiségi államot alkossunk*, a melynek népeit harmadfélezer méter magas hegylánczok s néhol 50 kilométer széles lakatlan területek választják el egymástól, a melyeknek közös gazdasági érdekeik nincsenek, sőt érdekeik, hagyományaik és érzületeik ellentétesek a vezetni hivatott románság érdekeivel s *a mely nemzetek végül — talán az egy ukránt kivéve — a szellemi és anyagi kulturának hasonlíthatatlanul magasabb fokán állanak, mint az uralmat magának kívánó románság?*

A magyarság és románság aránya Nagy-Romániában.

Nagy-Romániában a magyarság 15·0⁰/₀-ot képviselne, tehát majdnem annyit, a mennyit a románság jelenleg Magyarországon, a románság aránya pedig Nagy-Romániában nem sokkal lenne nagyobb, mint a magyarságé Magyarországon. Az arány tehát a két nemzet között megfordulna, de csak a nyers számbeli arány. Magyarországon a románság alacsony kulturájánál, foglalkozási és társadalmi megoszlásánál fogva természetsszerűleg sokkal kisebb súlylyal birt, mint a mennyi nyers számának megfelelt; Nagy-Romániában ellenben a románságénál sokkal nagyobb műveltséggel, nagyszámú intelligenciával, városlakó iparos és kereskedő osztálylyal bíró magyarság nyers számának legalább is kétszeres mértékében követelne magának helyet a kulturális, politikai és gazdasági életben s történelmi emlékeinél fogva s mélyen megbántott nemzeti önérzetéből kifolyólag kérlelhetetlen ellensége lenne a román állameszmének. E mellett a magyarságnak nagyobb fele, a mely Nagy-Románia nyugoti határán lakna, a legközvetlenebb földrajzi, gazdasági és kulturális közösségben maradna fajrokonaival, a kikben természetsszerűleg folytonos erkölcsi támaszt nyerne irredentistikus törekvései megvalósításához. Meggondolták a Nagy-Romániát mohó sietséggel megalkotni kívánó román politikusok azt, hogy mit jelentenek mindezek Nagy-Romániának, de egész Európának békéjére?

A román közigazgatási személyzet nagyhányá.

Romániának, ha megkapná mindezeket a területeket, első sorban megfelelő közigazgatásról kellene gondoskodnia. A modern élet mind több és több követelményt állít fel a közigazgatással szemben, minek folytán a közigazgatási személyzetet folytonosan szaporítani kell. Ha tehát Románia a

közigazgatást legalább is azon a nivón akarja fentartani az okkupált területeken, mint a milyenek azok a nem román imperium alatt állottak, kénytelen lesz legalább is annyi közigazgatási tisztviselőt alkalmazni, mint a mennyi eddig volt az illető területeken.

Magyarország 26 keleti vármegyéjében a közigazgatási férfiszemélyzet 13.626-ra rúgott, ezzel szemben egész Magyarországon csak 1.388 volt a román anyanyelvű közigazgatási tisztviselők száma. Hogy ilyen kevés a román közigazgatási tisztviselő, abban ismét nem a magyar politika hibás, hanem ennek oka a románság műveltségi és gazdasági elmaradottsága, a mit már fentebb részletesen kimutattunk. Különben is a közigazgatási tisztviselőknek csak egy harmada kinevezett állami tisztviselő, két harmada ellenben megyei, városi és községi tisztviselők, kiket autonóm testületek, a melyekben minden nemzetiség aránylagosan képviselve van, szabadon választanak. A románságnak tehát meg volna a módja arra, hogy a közigazgatásban számarányának megfelelően részt vegyen, ha az ehhez szükséges tisztviselő-kontingenst ki tudná állítani, de nem tudja. Hasonló a helyzet az igazságszolgáltatásnál. Az ide tartozó tisztviselők, illetőleg honoráciorok (ügyvédek, közjegyzők) száma a 26 megyében 8.342, ezzel szemben az e kategóriába tartozó román intelligencia csupán 1.244 főt tesz az egész országban. Ha a románok a Magyarországból elfoglalandó területen a közigazgatásban és az igazságszolgáltatásban legalább csak *annyi románt akarnak alkalmazni, mint a mennyi népességi arányuknak (43%) megfelel*, a közigazgatásnál 5.861, az igazságszolgáltatásnál 3.586 kellő képzettséggel bíró románra van szükségük, a hiány tehát, a mit pótolniok kell, 4.473, illetőleg 2.342. Ha pedig a közigazgatást és igazságszolgáltatást, egészben vagy csak nagyobb részben is maguk kívánják ellátni, a mi mindenesetre érdekükben volna, úgy 15—19.000 intelligens, képzett emberre van szükségük. Magyarországból ezeket nem vehetik, mert ha itt volnának, már helyet is foglalnának a közigazgatásban, vagy a gazdasági intelligens pályákon, de mint láttuk, itt még kevesebb a román. Romániából kellene tehát értelmiséget importálniok. Romániának ecsetelt kulturális viszonyai mellett azonban teljesen lehetetlen, hogy ott az intelligenciának ilyen nagy fölöslege legyen, már néhány odavetett adat is meggyőzhet erről bennünket.

Az értelmiségnek túlnyomó része a középiskolákból kerül ki, legalább Magyarországon az értelmiségi osztályhoz sorolt férfiaknak 94%-a négy középiskolát végzett, sőt 76%-a teljes középiskolát. A középiskolai tanulók számából tehát a jövő intelligencia számára is lehet következtetni. A romániai középiskolák tanulóinak számáról legutolsó adatunk 1907/8-ról van. E szerint a romániai fiú-középiskolákba (liceumok, gimnáziumok, szemináriumok) beiratkozott 1907/8-ban 14.061 tanuló, ezek közül *sikerrel* vizsgázott 10.139. A magyarországi adatok a tanulók évvégi létszámát részletezik, ez az adat azonban a romániai középiskolák újabb statisztikájából hiányzik, megvan azonban három régebbi évről, 1898/99—1900/901-ről, a mely évek átlaga szerint a beiratkozottak 87%-a járt a tanév végéig iskolába. Ezt az arányt alkalmazva 1907/8-ra, a fiú-középiskolai tanulók számát

Romániában az értelmiségnek nincs succrescentiája.

ebben a tanévben 12.233-ban állapíthatjuk meg. Ezzel szemben a magyarországi 26 vármegye középiskolaiba ugyanabban a tanévben 20.089 tanuló járt, 10.000 lélekre tehát jut Romániában 18·3, a magyarországi részeken 30·1 tanuló. *Romániában tehát az intelligenciát szolgáltató középiskolák tanulóinak száma és a népességhez való aránya is jóval kisebb, mint a Magyarországból elszakítani kívánt területen.* Hozzá még a fejlődés iránya az, hogy Magyarországon állandóan növekszik a középiskolai tanulók száma, Romániában pedig fogy. Volt ugyanis középiskolai tanuló:

	Romániában	A 26 magyar megyében	Az utóbbiak közül	
			román	magyar
1900/901. . . .	14.069	17.358	3.441	10.835
1907/908. . . .	12.233	20.089	4.186	12.806
Különbség . . .	-1.836	+ 2.731	+ 745	+ 1.971

Ez az összeállítás három igen fontos tényt állapít meg: 1. hogy *az értelmiség succrescentiája Magyarországon erősen növekszik, Romániában fogyóban van.* 2. *A magyarországi románok középiskolai oktatása alig rosszabb, mint a romániai románságé.* Az utóbbiaknál 10.000 lélekre 18·3 középiskolai tanuló jut, a magyarországi románságnál 14·6; ha pedig a polgári iskolába járó román fiúkat is beszámítjuk (735) — ez az iskolafaj Romániában hiányzik, — 17·1. Csak idő kérdése, hogy a két arányszám össze-
találkozzék, mert a romániai fogy, a magyarországi növekszik. 3. Ha a két területet összevesszük, kiderül, hogy *a magyar értelmiség száma Nagy-Romániában majdnem eléri a román értelmiség számát.*

Világos ezekből, hogy Románia a Magyarországtól elfoglalandó területek közigazgatását csak úgy tudja becsületesen ellátni, ha az ottani tisztviselőket helyükön hagyja. Hogyan akar azonban román közigazgatást csinálni magyar tisztviselőkkel, a kik a magyar nyelv és a magyar állameszme szeretetében nőttek fel? Igaz ugyan, hogy azoknak a magyar tisztviselőknek legnagyobb része, a kik románok közt élnek, tud románul, de hogyan lehet tőlük azt kívánni, hogy minden érzésük ellenére a magyarság elnyomását és a román uralom erősítését szolgálják?

Mit várhat a magyarság?

Hogy mit várhatnak a román uralomtól azok a nemzetek, a melyek esetleg alája kerülnek, különösen a magyarság, arra eléggé figyelmeztető a romániai, különösen a moldvai ősi magyarság sorsa, másrészt elég izelítőt nyújtott ebben a tekintetben a védtelen Erdélybe fegyveresen betört román katonaság és a nyomában mindenütt a román imperiumot megvalósító román közigazgatás.

Románia elnyomta a moldvai magyarokat.

Románia, mely a külföldön megvádolt bennünket azzal, hogy a magyarság elnyomja fajrokonait, holott, mint láttuk, a Magyarországon lakó románság szabadon fejlődhet nyelvében, kulturájában és sok tekintetben magasabb fokán áll az anyagi és szellemi kulturának, mint maga a királyságbeli románság, ez a *Románia saját területén a legbrutálisabb módon nyomta el a 100.000 főnyi moldvai katolikus magyarságot*, a melyet következetes és

céltudatos románosító politikával jórészt már megfosztott nyelvétől, mert a magyar nyelvet nemcsak az iskolában, de még az egyházi életben sem engedi érvényesülni. A moldvai magyarság évszázados története a panaszoknak és siralmaknak végtelen sorozata. Papjaik csaknem kivétel nélkül olaszok, a kik hiveik nyelvét nem értik, ellenben románul könnyen megtanulnak és az egyházi szolgálatot román nyelven végzik. Ha valamelyik jobb érzésű lelkész magyarul megtanul a hívők kedvéért és a magyar nyelvet használni kezdi, azt a román kormányzat hamarosan elhelyezteti, mert a papokat a templomba küldött csendőrökkel ellenőrizteti. *Magyar iskolája egyetlen egy sincs e 100.000 főnyi moldvai magyarságnak. Tanítóik mindenütt görög-keleti románok, akik tisztán román tannyelvű állami iskolákban tanítják a magyar gyermekeket; az olasz papok még a katolikus hittant is államilag előírt román tankönyvekből tanítják. A román tanítóképzőkbe csak görög-keleti vallású románokat vesznek fel, nagyon kivételesen más vallásút. A román tanügyi statisztika szerint az 1900/901. tanévben a romániai férfitanítóképzők 1.128 növendéke között egyetlenegy katolikus vallású volt, a többi mind görög-keleti. Ugyanakkor a tanítóképzők 397 növendéke közül 3 volt katolikus vallású. Ezzel szemben Magyarországon 1900/901-ben 6 román nyelvű tanítóképző volt és a román nyelvű férfi és női növendékek száma 706-ra rúgott.*

A moldvai csángók magyarságát leginkább kántorjaik tartották fenn, a kik legalább a templomi énekeket magyarul énekelték. A román kormány, hogy ezek hatását megtörje, egy teljesen eloláhosodott csángóközségben Halauçesti-ben (Halas) állította fel a román nyelvű kántorképzőt, a honnan a csángó fiúk már majdnem teljesen elrománosodva kerülnek ki és a román nyelvű egyházi énekeket honosítják meg a magyarok templomaiban. Hogy a közigazgatásban vagy az igazságszolgáltatásban a magyar nyelvnek bármi-féle szerepe vagy joga lenne, arról természetesen ezek után szó sem lehet.

Hogy a moldvai magyarok eloláhosításáról a figyelmet eltereljék, a románok szeretnek azzal kérkedni, hogy Bukarestben és Romániának több más városában népes magyar iskolák vannak, azt azonban elhallgatják, hogy ezekbe a magyar iskolákba csak magyar állampolgárok gyermekei járhatnak, azok kifejezetten csak a magyar állampolgárok gyermekei részére állítottak fel. Ez a külföldieknek mindenütt elemi joga, a mellyel nemcsak Romániában, de más országokban is élnek.

Ha Magyarország keleti része román imperium alá jutna, az itt lakó magyarság minden valószínűség szerint hasonló sorsra jutna, mint a moldvai, bármennyire ígérgetik is most a románok, hogy tiszteletben fogják tartani a más nyelvűek jogait és a wilsoni elvek szerint fogják rendezni a velük való viszonyaikat. Ez az ígélet a valóságban úgy fest, hogy már most, mielőtt a békekonferencia döntött volna a hovatarozás kérdésében, a legbrutálisabb módon üldözik és ingerlik a magyarságot és a román nyelvvel, román katonasággal vagy a román állameszmével szemben való legcsekélyebb ellenérzést vagy szembehelezkedést rangra, nemre és korra való tekintet nélkül *botozással és válogatott kínzásokkal* büntetik. A fővárosi magyar lapokat a megszállás határán elége-

A románok
eddig
brutalitásai.

tik, az ott megjelenőket cenzurázzák. Hogy a magyar városokat legalább külsőleg románoknak tüntessék fel, a magyar felírásokat és czégtáblákat román nyelvűekre átfestetik, a magyarságot, különösen az értelmiséget a városokból kiüldözik. A gyülekezési és egyesülési jogot teljesen megszüntetik s a szociálista szakszervezeteket is lehetetlenné teszik. Ilyen módon terrorizálják a magyar lakosságot és ilyen kicsinyes, de erőszakos eszközökkel akarják uralmukat, a mely pedig nemzetközileg még el sincs ismerve, megalapítani.

Az bizonyos, hogy erőszakkal lehet máról-holnapra *imperiumot* teremteni, de azt *állandóan fentartani csak az intelligencia erejével, az anyagi és szellemi kultúra magasabb fokával lehet.* Az intelligenciát is lehet erőszakkal pótolni, de az erőszak nem teremthet állandó békét és a lelkeknek azt a megalégedését, a mit wilsoni békétől várunk.

A magyarság természetes szaporodása nagyobb, mint a románoké.

Még két dologra kívánjuk a figyelmet felhívni, a mellyel a román imperiumnak számolnia kell s a melyek szintén nem fogják előmozdítani a román uralom megerősödését. Az egyik az, hogy *Magyarország keleti felében a természetes propagációt tekintve is kétségtelenül a magyar a fejlődőbb népelem.* Mutatják ezt a következő számok a 26 keleti vármegyéről:

	Természetes szaporodás	Ebből esett a			
		magyarságra		románságra	
		absz. sz.	%	absz. sz.	%
Átlag 1901—1905 . . .	62.637	24.641	39.3	23.070	36.8
„ 1906—1910 . . .	69.540	29.200	42.0	26.278	37.8
„ 1911—1914 . . .	74.208	31.375	42.3	27.658	37.3

A magyarság aránya e területen — mint láttuk — 35.5%, a románságé pedig 43.0%, mégis a magyarságra állandóan több esik a természetes szaporodásból, mint a románságra. A kivándorlás viszont úgy alakult e 14 év alatt, hogy a kivándorlók számából csak 21.0% jutott a magyarokra, ellenben 43.1% a románokra. Ez utóbbin esetleg változtathat a román imperium, de *a természetes propagatív erőt semmiféle kormányzat nem képes megfordítani.* A románoknak tehát számolniok kell azzal, hogy e területen hovatovább mindig erősebb lesz a magyarság.

Magyar munkás-szocializmus.

A román uralom Erdélyben és a hozzácsatlakozó területen szembe fogja magát találni egy igen erős és szervezett munkás-szocializmussal, a mely túlnyomóan magyar. Már fentebb a foglalkozási viszonyok ismertetésénél láttuk, hogy az iparforgalmi népesség milyen jelentékeny (1.275.000 lélek) a keleti vármegyékben és hogy e népességnek milyen csekély százaléka román. Ha csak a munkásságot (a kereső segédszemélyzetet) vesszük az iparforgalmi népességből, ezek száma 303.395, kik közül

magyar	156.842	51.7%
német	57.993	19.1%
román	62.697	20.7%
egyéb	25.863	8.5%

62.000 román munkással tehát 241.000 nem román munkás áll szemben. Ez utóbbiakra román nemzetiségi uralom is fog nehezedni a maga teljes önkényével és brutalitásával. Hogy a szervezett magyar munkásság, a mely a munkások közt különben is túlsúlyban van, ezt nem fogja tűrni, az nyilvánvaló; a román kormánynak tehát a nemzeti ellenálláson kívül állandó szociális zavargásokkal is kell majd küzdenie.

Mindezek a statisztikai adatok, a melyeket a legnagyobb lelkiismeretességgel állítottunk össze s a melyek mind hivatalos közlésekre támaszkodnak, kiáltva tiltakoznak az ellen a lázító igazságtalanság ellen, hogy Magyarország ősi területe a románok javára megcsonkíttassék. Bebizonyítottuk, hogy a román uralomnak e területen nem volt multja s nem lehet jövője sem; *végzetes kísérlet lenne s Európa békéjét örökösen veszélyeztetné, ha e területek román uralom alá kerülnének.* Ezzel szemben a magyarság, mely minden erőszakos magyarosítási vád daczára — mint láttuk — nem akadályozta a románok békés kulturális és gazdasági fejlődését, sőt jobban előmozdította azt, mint maga Románia, a jövőben is békés otthont és a nyugodt fejlődés lehetőségét nyujtaná román polgárainak és azokon a területeken, a hol többségben és keveretlenül élnek, úgyszólván az állami élet teljességét biztosítaná nekik, a mint ezt már a magyar kormányzat becsületesen és utógondolat nélkül felajánlotta.

Kovács Alajos.